

Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerleri Aktarmadaki İşlevi

İrem Namlı Altıntaş¹, Hüseyin Mertol² & Ömer Çelikkol³

Özet: Bu araştırmada 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerden hangilerinin Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde hangi sıklıkla verilmeye çalışıldığı ve Ömer Seyfettin'in bu değerleri nasıl aktardığı analiz edilmeye çalışılmıştır. Doküman analizi ve içerik analizi yöntemlerinin kullanıldığı bu araştırmanın verileri Ömer Seyfettin'in yazdığı on beş adet hikâyeden elde edilmiştir. Analizlerin sonucunda Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aktarmaya çalıştığı değerlerin sosyal bilgiler 6-7. sınıf öğretim programındaki değerlerle örtüştüğü ve Ömer Seyfettin'in özellikle Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Millî Mücadele yıllarında Türk halkını özellikle de Türk gençliğini bilinçlendirmek için hikâyelerinde yer verdiği değerlerin 21. yüzyılın nitelikli gençlerini yetiştirmek için oluşturulan öğretim programlarında da yer aldığı ve bu değerlerin genç bireylere kazandırılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Değer, Hikâye, Aktarım

DOI: 10.29329/mjer.2019.210.9

The Function Of Ömer Seyfettin Stories In Transferring The Values Involving In Social Studies Curriculum

Abstract: In this study, it is tried to analyze how frequently the values of 6th and 7th grade social studies curriculum is tried in Ömer Seyfettin's stories and how these values are transferred by Ömer Seyfettin. The data of this study, in which document analysis and content analysis methods were used, were obtained from fifteen stories written by Ömer Seyfettin. As a result of the analysis, Omer Seyfettin tries to convey the social values 6-7. In order to raise awareness of the Turkish people, especially the Turkish youth in the last period of the Ottoman Empire and during the years of National Struggle, the values included in the stories of Ömer Seyfettin, especially in the late Ottoman Empire and the years of National Struggle, were also included in the curriculums created for educating the qualified young people of the 21st century. the importance of gaining to individuals emerges.

Key Words: Social Studies, Value, Story, Transfer

¹ İrem Namlı Altıntaş, Assist. Prof. Dr., Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ORCID: 0000-0002-3398-5366

² Hüseyin Mertol, Assist. Prof. Dr., Department of Turkish and Social Science Education, Faculty of Education, Isparta Süleyman Demirel University

İrtibat Yazarı: huseyinmertol@sdu.edu.tr

³ Ömer Çelikkol, Assist. Prof. Dr., Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği, Süleyman Demirel Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-7301-1953

GİRİŞ

Ömer Seyfettin 28 Şubat 1884'te Gönen'de doğdu. İlköğrenimine de burada başladı (Ünlü ve Özcan, 2003). Ömer Seyfettin ailesi Gönen'den ayrıldığında yedi yaşındaydı. *Falaka*, *Kaşağı* gibi eserlerinde Gönen'den ve orada geçen çocukluk günlerinden bahsetmesi onun hayatında Gönen'in yerinin yansımalarıdır (Alangu, 2003; Mert, 2004). Annesiyle birlikte geldiği İstanbul'da Mekteb-i Osmaniye'ye devam etti. Eyüp'teki Baytar Rüştiyesi'ni bitirip 1893'te Kuleli Askeri İdadi'sine yazıldı. Bir süre sonra Edirne Askeri Lisesi'ne naklolarak öğrenimini burada tamamladı.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 1909 yılı başlarında bağlı olduğu III. Ordu'nun merkezi olan Selanik'e gönderildi. Bölgede birtakım karışıklıklardan ötürü farklı görevlerle yer değiştirdi. Velmeğe, Pirlepe, Osenove, Pirbeliçe, Serez, İştıp, Babina, Demirhisar, Cumayibâla, Razlık, Yakorit, Köprülü görevli bulunduğu yerlerden bazılarıdır. Balkanlar'da gördükleri onu fazlasıyla etkilemiştir. Bu etki Bulgar, Sırp ve Makedonyalı komitacıların yaptıklarının Ömer Seyfettin tarafından millî bir gayeye hizmet olarak yorumlanmıştır. Balkan milletlerinin bağımsızlık mücadeleleri Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozmuş ve devletin dağılmasını hızlandırmıştır. Balkan milletlerinin milliyetçilik parolasıyla gerçekleştirdikleri isyan ve bağımsızlık hareketleri, Osmanlı Devleti'nin aydınlarında da yurt dışında yaşayan Türklerin fikri liderliğinde ülkenin bütünlüğünün milliyetçilikle korunmasına yönelik bir kamuoyu oluşturmuştur (Mert, 1997).

Ömer Seyfettin Osmanlı Devleti'nin oldukça sıkıntılı bir dönem geçirdiği 1903-1910 yılları arasında teğmen olarak İzmir'de daha sonra üsteğmen olarak Rumeli'de görev yaptı. Askerlik görevinden ayrılan Ömer Seyfettin yaşadığı dönemin sorunlarına bir çözüm arayışındayken Ziya Gökalp ve *Genç Kalemler* dergisiyle Selanik'te tanışır. Selanik'in bir liman kenti ve her çeşit akıma açık olması onlar için bir şanstır. Ömer Seyfettin Milli Edebiyat akımının öncülerindedir (Kerman, 2009). Balkan Savaşı, Trablusgarp ve Anadolu'nun işgali gibi ülkenin mili kimliğini arayış içinde olduğu günlerde yazmıştır. Ülkenin askeri ve politik koşullarına asker kökenli bir aydın olarak bakmıştır. Bu durum aynı zamanda mili edebiyat akımının öncülerinden oluşuyla da açıklanabilir.

Ömer Seyfettin, Trablusgarb, Balkan Savaşları ve Millî Mücadele yıllarında da yazılarıyla Türk halkına yol gösterici olmuştur. Millî Edebiyat akımının öncülerinden olan (Kerman, 2009) Ömer Seyfettin ülkenin askeri ve politik koşullarına asker kökenli bir aydın olarak bakmıştır.

Yaşadığı dönemin zorluklarını derinden hissedenden Ömer Seyfettin ülkesine ve milletine *Türk* kimliğiyle sahip çıkması gerektiğini düşünmektedir. Bu inançla özellikle savaş yıllarında vatanseverlik temasında *Forsa*, *Primo Türk Çocuğu*, *Beyaz Lale*, *Yalnız Efe* gibi hikâyeleri yazar. Yaşadığı dönemin tüm zorluklarını hikâyelerinde yansıtmaya çalışan Ömer Seyfettin zaman zaman vahşetin ve zulmün ayrıntılı tasvirini yapmaktan kendini alamaz. Ülkede haykırılan özgürlük ve eşitlik çığlıklarına yakından bir ayna tutan yazar özellikle Meşrutiyet Döneminde sayıkladıkları "hürriyet" nakaratına

kendi hikâyelerinde de eleştiride bulunur. Hürriyet namına taşıdıkları bayrak, yazara göre aslında bir aldaniştan ibarettir. “*Hürriyet Bayrakları*” adlı hikâyesinde ülkenin durumuna ve bir aydın olarak bu durum karşısındaki duruşuna eleştiride bulunur (Alangu, 2003).

Ömer Seyfettin 1911 yılında ordudan ayrılarak Selanik’e döner ve yazarlık hayatına ağırlık verir. “Yeni Lisan” makalesini de kaleme aldığı bu yıllarda Balkan Savaşı’nın patlak vermesi üzerine Ömer Seyfettin, 1912 yılında yeniden orduya çağırılır. Savaş esnasında Yunanlılara esir düşen yazar, yaklaşık bir yıllık esaret hayatı içerisinde yaşadıklarını, gördüklerini ve hissettiklerini hikâyelerinde çokça işler. Ömer Seyfettin’in bu dönemde düzenli olarak tuttuğu günlükleri, onun Balkan yılları ve esaret hayatına dair önemli ipuçları verir. Esaret hayatı sırasında yazdığı öykülerini esirlikten kurtulduğunda Halka Doğru, Türk Yurdu ve Zekâ dergilerinde yayımlatır (Yıldırım, 2013).

Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar olarak tanımlanan (MEB, 2005) değerler Ömer Seyfettin tarafından Osmanlı Devleti’nin içine düştüğü buhrandan kurtuluş reçetesi olarak görülmüştür. Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu zor durumdan bir kimlik oluşturma ile çıkılabileceğini düşünen yazar öykü ve romanlarıyla bireysel anlamda; çalışkanlık, dürüstlük, duyarlılık, vatanseverlik, sorumluluk değerlerine sahip insanların üzerine düşeni yapmaları gerektiğini düşündürmektedir. Kitaplar ve öyküler, öğretmenin öğretim ortamında gücünü daha iyi kullanmasına ve sistematik bilgiler sunmasına imkân veren araçlar olması bakımından eğitim öğretim ortamının vazgeçilmez araçlardır ve değer aktarımı ve kültürel aktarımda kitaplardan ve öykülerden yararlanılmaktadır (Ünveren Kapanadze, 2018).

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde aktarmaya çalıştığı bu değerler onun bu hikâyeleri yazdığı tarihten yaklaşık bir asır sonra uygulanmaya başlanan yeni sosyal bilgiler öğretim programlarında da değer öğretimi başlığı ile yer almıştır. Yeni sosyal bilgiler öğretim programlarıyla çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donanmış bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır (MEB, 2005). Nitelikli insan yetiştirebilmek amacıyla yeni sosyal bilgiler öğretim programlarına dahil edilen değerler ile Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde aktarmaya çalıştığı değerlerin ortaklığı bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- a) Ömer Seyfettin, hikâyelerinde sosyal bilgiler 6-7. sınıf öğretim programında yer alan değerlerden hangilerine yer vermiştir?
- b) Ömer Seyfettin sosyal bilgiler 6-7. sınıf öğretim programında yer alan değerleri hikâyelerinde nasıl aktarmıştır?
- c) Ömer Seyfettin’in hikâyeleri ortaokul birinci ve ikinci sınıftaki öğrencilerin değer algılarıyla ne şekilde örtüşmektedir?

- d) Milli Edebiyat akımının öncülerinden Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde verilmek istenen değerler ortaokul ikinci kademedeki sosyal bilgiler dersindeki konularla bağlantılı mıdır?

Araştırmanın Yöntemi

Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada öncelikle Ömer Seyfettin'in hikâyeleri incelenmiş daha sonra tema olarak birbirini tekrar etmeyen, sosyal bilgiler 6-7. Sınıf öğretim programında yer alan sevgi, saygı, hoşgörü, adil olma, doğal çevreye ve kültürel mirasa duyarlılık, hak ve özgürlüklere saygı, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerini kapsayan hikâyeler seçilmiştir. Bu yöntem araştırmacının amacına bağlı olarak değişik özellikler gösterebilir. Dolayısıyla aynı metinden farklı anlamlar çıkabilir (Weber, 1988).

Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri Ömer Seyfettin'in "Pembe İncili Kaftan, Forsa, Kaşığı, Primo Türk Çocuğu, Çakmak, Gizli Mabel, Başını Vermeyen Şehit, Velinimet, Diyet, Rüşvet, Aleko, And, Kurbağa Duası ve Perili Köşk" adlı on beş adet eserinden elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan eserler aşağıda yer almaktadır:

- Seyfettin, Ö. (1974a). Diyet, *Bütün Hikayeleri-2*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
Seyfettin, Ö. (1974b). Rüşvet, *Bütün Hikayeleri-2*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
Seyfettin, Ö. (1974c). Forsa, *Bütün Hikayeleri-2*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
Seyfettin, Ö. (1992a). And, *Bütün Eserleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Seyfettin, Ö. (1992b). Kurbağa Duası, *Bütün Eserleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Seyfettin, Ö. (2003a). Primo Türk Çocuğu, *Beyaz Lale*. (Haz. S. Asaf Taneri). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
Seyfettin, Ö. (2003b). Bir Çocuk: Aleko, *Beyaz Lale*. (Haz. S. Asaf Taneri). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
Seyfettin, Ö. (2005a). Başını Vermeyen Şehit, *Seçme Hikayeler*. Ankara: Elips Kitap.
Seyfettin, Ö. (2005b). Pembe İncili Kaftan, *Seçme Hikayeler*. Ankara: Elips Kitap.
Seyfettin, Ö. (2006a). Velinimet, *Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
Seyfettin, Ö. (2006b). Yalnız Efe, *Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
Seyfettin, Ö. (2006c). Kaşığı, *Kaşığı*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
Seyfettin, Ö. (2006d). Çakmak, *Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
Seyfettin, Ö. (2006e). Perili Köşk, *Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
Seyfettin, Ö. (2011). Gizli Mabel, *Gizli Mabel*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Ömer Seyfettin'in araştırmaya dahil edilmeyen hikâyeleri ise üslubunun sertliği ve incelenen eserlerinde aktarmaya çalıştığı değerlerin tekrar edilmesi sebebiyle kapsam dışında tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada doküman analizi ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin analizine başlamadan önce araştırma soruları çıkarılmış ve temalar belirlenmiş daha sonra bu temalara uygun biçimde eserlerin taraması yapılmıştır. Analizler, veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması aşamaları kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Toplam 14 hikâyedeki değerler farklı kitaplardan analiz edilmiştir.

Geçerlik-Güvenirlilik Çalışmaları

Bu araştırmada iç geçerliliği arttırmak için elde edilen veriler uzman görüşüyle desteklenmiştir. Çocuk edebiyatı, sosyal bilgiler eğitimi ve program geliştirme uzmanlarından oluşan bir grup tarafından elde edilen veriler teyit edilmiştir. Ayrıca ortaya çıkan değerlerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler olması da verilerin iç geçerliliğini arttırdığı düşünülmüştür.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sosyal bilgiler 6-7. sınıf öğretim programında yer alan değerlerin Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aktarılma sıklığı ve yazarın bu değerleri hikâyelerinde nasıl aktardığına ilişkin bulgu yorumlara yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler 6-7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin

Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Aktarılma Sıklığına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 1: Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Aktarmaya Çalıştığı Değerler

Hikâyenin İsmi	Hikâyede Verilen Değerler	f
Pembe İncili Kaftan	Özgürlük	1
Forsa	Vatanseverlik	2
Kaşığı	Sorumluluk	2
Primo Türk Çocuğu	Vatanseverlik	3
Çakmak	Dürüstlük	2
Çakmak	Adalet	1
Gizli Mabel	Estetik	1
Başını Vermeyen Şehit	Vatanseverlik	1
Velinimet	Saygı	1
Diyyet	Çalışkanlık	2
Diyyet	Özgürlük	1
Rüşvet	Dürüstlük	2
Aleko	Hoşgörü	1
And	Yardımseverlik	2
Kurbağa Duası	Bilimsellik	2
Perili Köşk	Bilimsellik	3
Toplam		28

Ömer Seyfettin'in yazdığı on dört hikâye içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bu analiz yöntemine göre hikâyede ilgili değer geçtiği cümleler sayılmış ve frekans tablosu oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında 14 adet hikâyeden 28 değer saptanmıştır. Bu değerler sosyal bilgiler 6-7. Sınıf öğretim

programında yer alan değerlerdir. İncelenen hikâyelerde en fazla rastlanan değer (f: 6) vatanseverlik değeridir. Bu durum daha önce belirtildiği üzere Ömer Seyfettin'in yaşadığı dönemdeki olaylara sessiz kalmayan bir aydın olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen eserler dikkate alındığında bilimsellik değeri ikinci sıradadır. Yazar, yozlaşan dini kurumların ve bu anlayışı güden insanları kötülemektedir. Perili Köşk hikâyesi bu durumu açıkça göstermektedir. Öyle ki köşkün sahibi Niyazi Efendi insanların dini duygularından faydalanıp para kazanmaya çalışan sözde dindar bir kişiliktir. *Kurbağa Duası* adlı hikâye de aynı mantıktan hareketle, okuyucuya dini değerlere körü körüne inanan halkla bu inançları akıl ve mantık çerçevesinde değerlendiren insanlar karşılaştırarak bilimsel anlayış aşılarmaya çalışılmıştır. Kahramanların bu öykülerde insanların dini duygularını sömürmeleri yazara bilimsel bakış açısını vurgulama konusunda fırsat tanımıştır.

Dürüstlük ise çalışma kapsamında incelenen hikâyelerde tekrar sıklığı üçüncü sırada yer alan değerdir. Ömer Seyfettin'in bu çalışmanın kapsamı dışında olan birçok hikâyesinde de gizil ya da açık bir şekilde dürüstlikle ilgili bir yargı çıkarılabilir. *Çakmak* ve *Rüşvet* adlı hikâyelerde bu değer kahramanların yalan söylemeleri ya da birilerini kandırmaları ile verilmiştir. Sorumluluk, yardımseverlik, duyarlılık değerleri incelenen hikâyelerde yalnızca ikişer kez geçmiştir. *Kaşığı*, *Yalnız Efe* ve *And* hikâyeleri bu kapsamda değerlendirildiğinde yalnızca Yalnız Efe topluma karşı bir sorumluluk açısından ele alınabilir. Çünkü hikâyede efsane olan kadın efe haksızlığa uğrayan herkese karşı bir duyarlılık endişesi gütmüş bunu da milli duygularla yapmıştır. *Kaşığı* hikâyesi ise öğretici amaçla ele alındığında genellikle hikâyedeki anne babanın sorumluluğunu yerine getirmedeği anlaşılmaktadır. Çünkü baba sert ve otoriter, anne ise genellikle kasaba dışında ve çocuklarını seyise ve hizmetçiye emanet eden bir kadın figürü çizmiştir. Bu durum çocukların istedikleri şeyi gizli olarak da yapmalarına ortam tanımıştır (Dilidüzgün, 2005). Ayrıca evdeki sorumluluğun paylaştırıldığı gösterilmesi bakımından da öğretici bir hikâyedir. *And* hikâyesi de arkadaşlar arasındaki yardımseverlik ve sevgi değerlerini taşıması bakımından önemlidir. Günümüzdeki arkadaşlık ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda hikâyedeki kahramanın kan kardeşi için yaptığı fedakârlık, yardımseverlik değerini kapsamı bakımından önemlidir.

Saygı, adalet, özgürlük ve hoşgörü ise bu hikâyelerde birer kez geçen değerler arasındadır. Evrensel değerler Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde millî değerlere göre daha az yer bulmuştur. Bu durumun dönemin siyasi ve kültürel ortamının ülkeye ve yazarın düşüncelerine etkilerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Millî Mücadele döneminde oluşması beklenen milli bilinç; sorumluluk, duyarlılık, yardımseverlik, vatanseverlik değerleri ile kazandırılmaya çalışılmıştır. Evrensel değerler ise arka plana atılmıştır.

Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Değerleri Nasıl Aktardığına İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aktarmaya çalıştığı değerler kendi cümlelerinden örneklerle aşağıda aktarılmıştır.

Yardımseverlik

Yardımseverlik, hayırseverlik anlamında da kullanılan bir sözcüktür. Yoksullara, düşkünlere yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmesini seven, iyiliksever anlamında kullanılır (TDK, 2009). Bu tanımdan yola çıkarak Ömer Seyfettin'in pek çok hikâyesinde yardımseverlik değerine rastlanabilir. Hikâyelerin yazılış dönemini düşündüğümüzde bu şaşırtıcı bir durum değildir. Öyle ki Anadolu ve Balkanlarda kaybedilen toprakların ülkenin her yerinde yaşayanlar için kötü bir etki yarattığı ve bu zor günlerin yardımlaşma ve destek olunarak aşılmasının gerekli oluşu Ömer Seyfettin tarafından okuyuculara hatırlatılmıştır. Bununa birlikte yardımseverliğin oldukça insani bir durumu temsil ettiği unutulmamalıdır. Ömer Seyfettin And adlı hikâyesinde bu değeri şu sözlerle aktarmaya çalışmaktadır: *“Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi biçiminde duran küçük yara izi bence pek mukaddestir. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş iri ve kara çoban köpeğiyle pençelen aslan ve bahadır hayalini görürüm”* (Seyfettin, 1992a: 35).

Çalışkanlık

Çalışkanlık değeri pek çok kaynakta; bir işi yapmaya azimli olmak veya çalışmayı kutsal bir görev olarak kendi kişiliği haline getirmek anlamında kullanılır. Ömer Seyfettin çalışkanlığın önemini şu sözleriyle aktarmaya çalışmaktadır: *“Otuz yaşına kadar Anadolu'da uğramadığı şehir kalmadı. Kimseye boyun eğmedi, Minnettar kalmadı. Ekmeğini taştan çıkardı. Alın teriyle kazandı. Çok çalıştı. Emsalsiz işler meydana getirdi.”* (Seyfettin, 1974a: 633). *“Kime acıyıp yardım edersek, onun azmini, iradesini öldürüyoruz demektir.”* (Seyfettin, 2006a: 142).

Sevgi

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde sevgi değerinin önemi ile ilgili değer anlatımları mevcuttur:

“-Musluğu Ali koparmıştı, dedi. Ben de biliyordum. Ama o çok zayıf, hem de hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür. Daha yataktan yeni kalktı.

-Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?

-Niçin olacak. Biz onunla and içmişiz. O, bugün hasta, ben iyi kuvvetliyim. Onu kurtardım işte.” (Seyfettin, 1992a: 30).

Saygı

Saygı, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram olarak tanımlanır (TDK, 2009). Ömer Seyfettin hikâyelerinde bunun önemini şu sözleriyle dile getirmektedir: *“Eğer bana o gün ekme parası vereydin, ben, fabrikaya gitmeyecektim, bana ağır bir iş gördürdün; ama çalışmayı*

öğrettin. Çok minnettarım.” dedi (Seyfettin, 2006a: 120). “Yalnız Efe'nin her hareketi ahlakî idi. Halk, yerliler, köylüler ona ulvî bir kahraman gibi tapıyorlardı.”(Seyfettin, 2006b: 168).

Duyarlılık

Duyarlılık, duyu alabilme yeteneği, hassasiyet anlamına gelir. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin neredeyse tamamında duyarlılık söz konusudur. Bu duyarlılığın milli bir duyarlılık olduğunu unutmamak gerekir. Ömer Seyfettin'in bu değerle ilgili örnek cümleleri aşağıdaki gibidir:

“Zenginlere, kadınlarla haber gönderir:

-Falan yoksula yardım ediniz. Filan öksüzü evlendiriniz. Falan köprüyü yapınız. Filan köye bir okul kurunuz, gibi emirler verirmiş.” (Seyfettin, 2006b: 206).

Sorumluluk

Sorumluluk kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet anlamına gelmektedir (TDK, 2009). Ömer Seyfettin çok önem verdiği bu değerini şu sözleriyle dile getirmektedir: “Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük kardeşimle beraber Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu babamın seyisiydi. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek ne doyumlu bir zevkti.” (Seyfettin, 2006c: 9). Dil, söylem içinde ifade edilir; söylem bağlamda şekillenir ve bağlam da metin içinde oluşur. Metin yüzeyinin altında yatan gizil öze ulaşmak için tümce sınırlarının ötesine geçmek gerekir ki, söylem çözümleme yöntemi bu imkânları sunar (Ünveren Kapanadze,2018)

“Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin ve çok sivri idi. Biraz körletmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri bozulunca tekrar tecrübe ettim. Gene atların hiçbiri durmuyordu. Kızdım. Öfkemi kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerideki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldıracabileceğim en ağır bir taş bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul'dan gelen, ihtimal Dadaruh'un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim parçaladım yalağın içine attım.” (Seyfettin, 2006c: 11).

Dürüstlük

Dürüstlük doğruluk, düşüncenin gerçekle uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması anlamına gelir (TDK, 2009). Ömer Seyfettin bu değere verdiği önemi şu sözleriyle aktarmaktadır: “...Bu kişi rüşvetin, armağanın korkunç bir düşmanıymış. En haklı bir davacı kendine rüşvet vermeye kalkışsa, o saatte onu haksız çıkarırmış.

Ali Hoca:

-Allah böyle doğruları dünya yüzünden eksik etmesin diye dua etti.” (Seyfettin, 1974b: 887).

“Altmış paralık şey için on kuruş veremem. Al malını, uğursuz, diye biraz önce, kesinlikle çalmadığı belirlenen çakmağı arkadaşının suratına fırlattı.” (Seyfettin, 2006d: 106).

*“Hasan, Dadaruh’un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı. Sonra sarı saçlı başını sarsarak:
-Ben kırmadım dedi.”*

“O hastalandığından beri Pervin’in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan’ın hayali gözümün önüne geliyor “İftiracı İftiracı” diye karşımda ağlıyordu.

Pervin’i uyandırdım.

-Ben Hasan’ın yanına gideceğim, dedim.

-Niçin?

-Babama bir şey söyleyeceğim.

-Ne söyleyeceksin?

-Kaşağıyı ben kırmıştım onu söyleyeceğim.

-Hangi kaşağıyı?

-Geçen seneki... Hani babamın Hasan’a darıldığı...” (Seyfettin, 2006c: 14).

Vatanseverlik

Yurtseverlik kelimesiyle aynı anlama gelen vatanseverlik yurdunu, milletini büyük bir tutkuyla seven, bu uğurda her türlü özveriye katlanan (kimse) anlamına gelir (TDK, 2009). Ömer Seyfettin’in hikâyelerinin büyük bir çoğunluğunda vatanseverlik değeri işlenmiştir. Hikâyelerin Milli Mücadele döneminde yazılmış olması bunun başlıca sebebidir. Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki vatan, Türk topraklarının ve Türk bayrağının bulunduğu yer olarak görülmektedir. Vatanseverliğin anlatıldığı; Primo Türk Çocuğu, Forsa, Beyaz Lale, Başını Vermeyen Şehit Aleko, Yalnız Efe gibi hikâyeler yazıldığı dönemde Türk kimliğini ve bu anlamda manevi değerleri ortaya koyan bir hikâyeler dizisidir. Çalışma kapsamına bu hikâyelerden Forsa, Başını Vermeyen Şehit, Aleko, Primo Türk Çocuğu ve Yalnız Efe alınmıştır. Ömer Seyfettin’in vatanseverlik değerini aktaran sözlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

“Kırk senelik bir rüya... Türklerin, Türk gemilerinin gelişi...”

“Şehit olursam bunu üzerime örtün. Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir? (Seyfettin, 1974c: 631).

“... ikindiden beri rutubetli rüzgârın altında düşünüyor, uzakta belirsiz sisler içinde süzülen kurşuni kulelere bakıyordu. Bunların hepsi Türklerin elindeydi. Yalnız şu Zigetvar...”

Yıkılmaz bir ölüm duvarı halinde “Kızıl Elma” “Ulaşılmak İstenen hedef” yolunu kapatıyordu.” (Seyfettin, 2005a: 7).

Ömer Seyfettin seçilen hikâyeleri arasında vatanseverlik değerini incelediğimizde burada en keskin anlatım “Primo Türk Çocuğu” adlı hikâyeye aittir. Doğu’nun Batı’ya ilişkin bakış açısını anlatan hikâye İtalyan bir kadınla evlenip Meşrutiyet ile birlikte Türk kimliğini arama çabasına giren

Türk'ün yaşamını anlatması bakımından ilgi çekicidir. Burada yine Forsa adlı hikâyede olduğu gibi nerede olursa olsun bir Türk kimliği bulma çabası söz konusudur.

“... Hatta bir gün babası bu kılıçlardan birini indirmiş, kınından çıkararak ona birtakım siyah lekeler göstermiş:

-Bunlar ne? Biliyor musun? Diye konuştu.

O ne olduğunu anlamayarak:

-Çok kirlenmiş, temizletelim... cevabını vermişti.

-Hayır oğlum bular kir değil demişti. Bunlar düşman kanı... Üzerindeki düşman kanı en büyük kıymetidir silinmez.” (Seyfettin, 2003a: 86).

Aynı hissiyat hikâyenin esas kahramanı Primo'da da vardır:

“-Senin baban Türk değil mi?

Primo kızardı:

-Niçin soruyorsun?

-Soruyorum neye inkâr ediyorsun? Senin baban Türk mühendisi değil mi?

-Evet.

- O halde sen de Türksün!”

“Primo asla İtalyan olmayacaktı. Mademki babası Türk'tü! O halde kendisi de Türk'tü...” (Seyfettin, 2003a: 98).

“Evet, erkek olsaydı, erkek olsaydı... Gözünün önünde çamlı dağlar, karlı yollar, hainlerin, hırsızların, namussuzların, zalimlerin mundar çamurlara, kanlar bulanmış ölüleri geldi.

Ah erkek olsaydı... Ama işte kızdı! Erkek olmanın çaresi yoktu.”(Seyfettin, 2006b: 184).

“Zalim zaptiyeleri, köylüyü soyan memurları, rençberleri dolandıran madrabazları hiç görünmeden öldüren bu Efenin kim olduğu bir süre anlaşılamaz” (Seyfettin, 2006b: 205).

“Geceleri yine fundalıklarda uyuyordu ama eskisi gibi korkmuyordu. Şimdi ruhu çok kuvvetliydi. Aç kalacağını, yine açıkta kalacağını düşünmüyor, milletine yapacağı hizmeti aklına getiriyordu.” (Seyfettin, 2003b: 145).

Bilimsellik

Bilimsellik evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim anlamına gelir (TDK, 2013). Ömer Seyfettin hikâyelerinde bu değeri şu cümlelerle aktarmaktadır:

“İşte boş bir köşk daha”

Bekçi başını salladı:

“Geç efendim geç... Orası size gelmez.”

“Niçin canım”

“Demin gösterdiğim evi tutunuz. Küçük ama çok uğurludur. Kim oturursa senesinde erkek çocuğu dünyaya gelir.”

“On iki kişi nasıl sığarız beş odaya! Buraya bakalım. Buraya... Tam bize göre...”

...

“Efendim bu köşkte peri vardır.”

“Ne perisi?”

“Bayağı peri! Gece çıkar. Evdekilere rahat vermez.”

...

Güldü

“Perinin bize zararı dokunmaz,” dedi.

“Sermet Bey gözüyle gördüğüne, kulağıyla işittiğine inananlardan değildi. Eliyle sıkı sıkıya hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi. ...Bütün hurafeler, batıl inançlar dimağımıza hücum için gözle kulağa koşardı.” (Seyfettin, 2006e: 8).

“... Bahir Hoca'nın;

-İstersem ben onları bir anda sustururum, dediğini işittik.

-Nasıl?

-Bir nefes ederim.

-Ey?

-Hemen susarlar.

-Gürültüden neşemiz kaçmışken hepimiz yine güldük.

Doktor,

-Bu kurbağalar yarım baş ağrısı değil ki bir nefeste dursunlar, diyordu; bunlar tam bir baş belası!”

“Nargilesini eline aldı. Havuzun kenarına gitti. Arkasını bizden tarafa çevirmişti. Sulara doğru üfürdüğünü gördük. Bir dakika bile geçmedi. Kurbağalar birdenbire susmuşlardı.”

“-Sen kurbağalara nefes ettin demek ki hayvanların maneviyat haricinde yaşadıklarını bilmiyorsun...”

...

-Ben onlara nefes etmedim. ... Nargilenin marpucunu sarkıttım.

-Ey?

-Kurbağalar onu yılan sandılar. Hemen dibe kaçtılar.”

“Doktorun bile şüpheleri gevşedi.

-Dünyada ne kadar meçhul var. İlmimiz bu meçhulün yüz milyonda biri bile değil, der o vakit şuh kahkahasını atamazdı.” (Seyfettin, 1992b: 144).

Adil Olma

Adil olmak doğruluktan ayrılmamak, hakkı yerine getirmek anlamında kullanılabilir (TDK 2009). Ömer Seyfettin'in çalışma kapsamına alınan hikayelerinden *Çakmak* adlı hikâye bu çerçevede ele alınabilir.

“...Tam dışarı çıkarken sevinen Mıstık'a yargıç:

-Oğlum sen on kuruş vereceksin dedi.

Mıstık, ağzıyla, gözlerini açtı:

-Niçin? Ben davayı kazanmadım mı?

-Kazandın.

-Öyleyse ne parası istiyorsun?

-İlk önce senin davan görüldü, mahkeme parası...! (Seyfettin, 2006d: 105).

Hoşgörü

Hoşgörü her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans olarak tanımlanır (TDK, 2009). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde hoşgörü şu cümlelerle dile getirilmiştir:

"Köydeki hocanın:

-Hristiyanlar da Allahın kuludur, onlara fenalık etmek, Müslümanlara fenalık etmekten daha günahdır dediğini hatırladı" (Seyfettin, 2003b: 140).

Özgürlük

Özgürlük herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî anlamına gelir (TDK, 2009). Ömer Seyfettin evrensel bir değer olan özgürlüğü hikâyelerinde şu şekilde dile getirmektedir:

"Tek ülküsü, 'Tanrı'dan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamaktı..." (Seyfettin, 2005b: 53).

"Ali'nin mizacında 'başkasına minnettar kalmak' ihtimali derin bir elem sızlatıyordu. 'Ben kimseye eyvallah etmeyeceğim' dedi. Bir gece amcasının konağından kaçtı." (Seyfettin, 1974a: 633).

Estetik

Estetik; sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat anlamına gelir (TDK, 2013). Evrensel değerlerden biri olan estetik şu şekilde aktarılmaya çalışılmaktadır:

"İçeri girdik. Temiz fakat karanlık taşlıktan geçerek koca bir merdivenden çıktık. Misafir odasına genç Frenk bayıldı. Yerde güzel bir Acem halısı yayılıydı. Duvarlar "merhum hattat sütbabamın yadigâr bıraktığı" levhalarla süslenmişti.

Yastıklarına fes rengi perdelerin düştüğü sedirler kırmızı velenselerle örtülüydü. Karşı karşıya oturduk. Kafeslere hayran oldu.

-Âdeta kendimi bir rüyanın içinde sanıyorum! dedi" (Seyfettin, 2011: 12).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ömer Seyfettin; Mili Mücadele dönemi öncesinde ve bu dönemde milli şuurun sesi olmayı başarmıştır. Yazdıklarıyla toplumda milli birlik ve beraberliğin önemine vurgu yapmaktan çekinmemiştir. Kısa zamanda önemli eserler veren yazar, özellikle; sevgi, saygı, dürüstlük, vatanseverlik değerlerini hikâyelerinde örtük ya da açık bir şekilde belirlemiştir. Yazarın benimsediği bu değerler gelecek neslin iyi yetişmesi bakımından da önemli hale gelmiştir.

Değer öğretim metodolojisi herhangi bir kaynaktan değer aktarımı yapılabileceği gibi ebeveynlerin tekinleriyle de değer aktarımı yapıldığı bilinmektedir (Wilson, 2000). Bu anlamda Ömer Seyfettin'in çalışma kapsamına alınan eserleri değer aktarımı anlamında kullanılabilir. Değer eğitiminde aile, okul ve sosyal çevre oldukça önemlidir. Çocukların değer algılaması kendi yaşantıları veya ebeveynleri yoluyla başka türlü algılanabilir (Wilson, 2010). Bu yüzden Ömer Seyfettin'in özellikle tarihle ilgili olan *Başını Vermeyen Şehit*, *Pembe İncili Kaftan*, *Aleko*, *Primo Türk Çocuğu*, *Forsa* adlı hikâyeleri önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu hikâyelerde tarihsel öğeler de dikkat çekmektedir. Değer aktarımı bakımından bakıldığında ortaokul öğrencilerinin milli kimlik oluşturma süreçlerinde bu hikâyelerden faydalanabileceği saptanmıştır. Vatanseverlik, özgürlük değerleri bu aşamada öne plana çıkmaktadır.

Seçilen hikâyelerin bir kısmıyla değerleri açıklamak mümkündür. Çünkü hedeflenen değer açık bir şekilde doğrudan iletilmemiştir. Bu da değer açıklama yaklaşımıyla yapılabilir. Değer açıklama yaklaşımı değerleri belirginleştirme olarak da bilinmektedir (Gündüz, 2018). Örneğin *Kaşağı* hikâyesindeki sorumluluk değeri görevlerin dağıtılması şeklindedir ve çok açık bir şekilde iletilmemiştir. Hikâyedeki ana kahramanın atları tımarlamak ve bahçe işleriyle ilgili bir sorumluluğunun olmaması, bu iş için seyise veya bahçivana verilmesi bir sorumluluk işi olarak verilmiştir (Dilidüzgün, 2005). Bu hikâyede ayrıca dürüstlük teması hikâyenin ana fikri olarak görülmektedir. Kardeşinin hastalanmasının sebebi olarak kendisini gören başkahraman öykünün bitimine kadar dürüst bir şekilde kaşağıyı kırdığını itiraf etmez. Bu da dürüstlük değerinin verildiğinin başka bir kanıtıdır (Sallabaş, 2012).

Çalışma kapsamında incelenen ve burada yer verilmeyen hikâyelerin bir kısmında yazarın verdiği değerler hikâyelerin tamamına sinmiştir. Dolayısıyla öğrenilecek değeri doğrudan sormak yerine konuya ilişkin fikirlerini sormak telkin etme yaklaşımına uygundur. Telkin yaklaşımı ergenlik öncesindeki bireylerde daha etkili olmaktadır. Bu yaşlarda bireye doğrudan değeri açıklamak, öğüt vermek anlamında kullanılacağından kullanılması doğru olmayabilir (Şen, 2007).

Öneriler

Günümüzde popüler kültürün etkisiyle çeşitli basın ve yayın organlarından yapılan değer aktarımı Ömer Seyfettin, Sait Faik Abasıyanık, Refik Halit Karay gibi yazarların eserlerinden faydalanılarak yapılabilir. Ayrıca bu eserler tarih dersi kapsamında da kullanılabilir. Milli bilinç ve duyarlılığı kazandırmada bu çalışmada adı geçmeyen; *Beyaz Lale*, *Bomba*, *Kızıl Elma Neresi*, *Teselli*, *Ferman*, *Kütük* gibi hikâyeleri kullanılabilir. Bu öykülerin kullanılmasında değerlerin geçtiği yerler bir kez daha vurgulanmalı ve açıklanmalıdır. Değerlerin aktarımında evrensel değerler de önemlidir; temizliğe önem verme, misafirperverlik, barış gibi değerler de sosyal bilgiler programında yer almalıdır. Bu değerler herkesin bildiği değerler olarak ortaokul programında yer almalıdır. Evrenselin

değerlerin yer aldığı fakat çalışma kapsamına alınmayan Son Sadriştayn'ın Karısı, Hafiften Bir Seda, Vire gibi hikâyeler de 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Dilidüzgün, S. (2005). Eğitsel Bir Bakış Açısıyla Ömer Seyfettin ve “Kaşağı”. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 11-24.
- Gündüz, M. (2018). Sosyal bilgilerde değerler eğitimi. H. Çalışkan ve B. Kılcan (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.166-188). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kerman, Z. (2009). *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Lekesiz, Ö. (1997). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü Öykücüler ve Öykü Anlayışları C.1* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Mert, N. (2004). *Ömer Seyfettin İslamcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Sallabaş, E. (2012). Ömer Seyfettin Hikayelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 59-68.
- Seyfettin, Ö. (1974a). *Diyet, Bütün Hikayeleri-2*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Seyfettin, Ö. (1974b). *Rüşvet, Bütün Hikayeleri-2*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Seyfettin, Ö. (1974c). *Forsa, Bütün Hikayeleri-2*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Seyfettin, Ö. (1992a). *And, Bütün Eserleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Seyfettin, Ö. (1992b). *Kurbağa Duası, Bütün Eserleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Seyfettin, Ö. (2003a). *Primo Türk Çocuğu, Beyaz Lale*. (Haz. S. Asaf Taneri). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Seyfettin, Ö. (2003b). *Bir Çocuk: Aleko, Beyaz Lale*. (Haz. S. Asaf Taneri). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Seyfettin, Ö. (2005a). *Başını Vermeyen Şehit, Seçme Hikayeler*. Ankara: Elips Kitap.
- Seyfettin, Ö. (2005b). *Pembe İncili Kaftan, Seçme Hikayeler*. Ankara: Elips Kitap.
- Seyfettin, Ö. (2006a). *Velinimet, Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Seyfettin, Ö. (2006b). *Yalnız Efe, Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Seyfettin, Ö. (2006c). *Kaşağı, Kaşağı*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Seyfettin, Ö. (2006d). *Çakmak, Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Seyfettin, Ö. (2006e). *Perili Köşk, Yalnız Efe*. İstanbul: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık.

- Seyfettin, Ö. (2011). *Gizli Mabel, Gizli Mabel*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Ünlü, M., Özcan, Ö. (2003). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı (1900-1940)*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- TDK (2009). *Türkçe Sözlük*. 10. Baskıdan yapılan tıpkıbasım Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK. (2013). Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts adresinden yararlanılmıştır.
- Ünveren Kapanadze, D. (2018). The effect of using discourse analysis method on improving cognitive and affective skills in language and literature teaching. *European journal of education studies*.
- Ünveren Kapanadze, D. (2018). Dil ve kültür aktarımında işlevsel bir araç olarak ders kitapları: türkçe ders kitapları örneği. *Electronic turkish studies*, 13(27).
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, T. (2013). *Ömer Seyfettin, Balkan Harbi Hatıraları*, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul.
- Weber, P. R. (1988). *Basic Content Analysis*. London: Sage Publications.
- Wilson, J. (2000). *Methodology and Moral Education*, Oxford Review of Education. 26(2), 255-262.